

Nr 219

Utlåtande i anledning av väckta motioner om skolkuratorsverksamheten m. m.

(2:a avd.)

I två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Lindblom m. fl.* (I: 421) och den andra inom andra kammaren av herr *Ohlin m. fl.* (II: 513), har, såvitt här är i fråga, yrkats, att Kungl. Maj:t vid framläggandet av åttonde huvudtiteln vid 1957 års riksdag lämna en översiktlig framställning av hittills vunna erfarenheter av kuratorsverksamheten vid de högre skolorna.

Vidare har i två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av fru *Gärde Widemar m. fl.* (I: 101) och den andra inom andra kammaren av fru *Andrén m. fl.* (II: 100), yrkats, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa att en utbyggnad av skolkuratorsverksamheten i huvudsaklig överensstämmelse med av skolöverstyrelsen den 7 februari 1953 framlagt förslag i ämnet förelägges 1957 års riksdag.

Till stöd för dessa yrkanden har i ovannämnda motioner anförts bland annat följande.

Motionerna I:421 och II:513

Behovet av kuratorer har gjort sig gällande inom skolan, och på ett antal platser har genom statliga eller kommunala anslag möjliggjorts anställande av kuratorer på hel- eller deltid. Vi anser, att det vore värdefullt, om Kungl. Maj:t i samband med framläggandet av åttonde huvudtiteln vid 1957 års riksdag måtte lämna en översiktlig redogörelse av hittills vunna resultat av kuratorsverksamheten.

Vi finner det också rimligt att skolöverstyrelsen tar initiativ till inrättande vid en eller flera skolor av s. k. kuratorskollegier, bestående av lärare vid skolan, som har intresse och fallenhet för uppgifter av denna karaktär. Genom att dessa i viss utsträckning befrias från undervisningen kan de frigöras för detta arbete.

Motionerna I:101 och II:100

Sedan ett tiotal år tillbaka har vid några läroverk i vårt land försöksverksamhet bedrivits med skolkuratorer. Denna verksamhet, som visat sig vara till mycket stor nytta, har sedan länge föranlett skolöverstyrelsen att arbeta på dess utvidgning. Sålunda framlade SÖ redan i en skrivelse till Kungl. Maj:t av den 7 februari 1953 utredning och förslag rörande kuratorsverksamheten vid högre skolor. Där i hemställdes att verksamheten måtte få en fastare form samt att ett belopp av 102 000 kronor skulle ställas till förfogande bl. a. för inrättande av två kuratorstjänster i lönegrad Ce 25 och fyra kuratorstjänster i Cg 21.

Denna framställning föranledde dock ingen åtgärd från departementschefens sida. I stället blev den av honom avstyrkt i proposition 103/1954.

I förnyad skrivelse till Konungen av den 23 oktober 1953 underströk SÖ ytterligare att den provisoriska karaktär, som kännetecknar den nuvarande försöksverksamheten inom berörda läroverk, skapat osäkerhet. Den banbrytande och i viss mån normgivande kuratorsverksamhet, som uppbyggts vid de två i Stockholm inrättade kuratorsinstitutionerna, dit även all praktikantverksamhet är förlagd, synes genom verksamhetens karaktär av kortsiktigt arrangemang löpa risk att bli mindre ändamålsenlig till förfång för den framtida utbyggnaden. SÖ återkom också i sina petita för budgetåret 1955/56 med samma anslagsäskande och motivering som tidigare. Även denna gång blev framställningen av ecklesiastikministern lämnad utan avseende.

I sina anslagsäskanden för budgetåret 1956/57 — statsverkspropositionen åttonde huvudtiteln (205) 1 — har SÖ ånyo hänvisat till sin förutnämnda utredning och uttalat att denna, därest den icke anses kunna ligga till grund för ett beslut i ämnet, i varje fall »skyndsamt bör ses över». I avvaktan på en sådan översyn bör enligt SÖ:s mening för nämnda budgetår beräknas ett belopp av 90 000 kronor till avlöning åt kuratorer och kuratorspraktikanter.

Inte ens denna mycket blygsamma och rimliga begäran har av departementschefen tillstyrkts. I stället förutsätter han — utan någon som helst motivering — att det liksom hittills skall få ankomma på Kungl. Maj:t att från fall till fall bedöma frågor om anslag till hithörande ändamål. Han räknar med att ett belopp av 65 000 kronor skall vara till fyllest för ändamålet.

I själva verket måste detta departementschefens försök att år efter år förhålla denna viktiga frågas lösning betecknas som i hög grad anmärkningsvärt. Behovet av en utvidgad och fastare utformad kuratorsinstitution har blivit till fullo styrkt ej blott av SÖ i dess utredningar. I talrika framställningar, bl. a. från Målsmännens riksförbund, Läroverkslärarnas riksförbund, Statsläroverkens i Stockholm rektorskonvent, Sveriges elevers centralorganisation, Sveriges husmodersföreningars riksförbund, socialstyrelsen m. fl., har kuratorsverksamhetens stora betydelse ur olika synpunkter belysts och en enhälligt och stark opinion framkommit för dess utbyggnad. Det skulle här föra för långt att närmare relatera alla de välmotiverade skäl som i dessa framställningar anförts. Endast så mycket bör här tilläggas att behovet av en väl utbyggd kuratorsverksamhet ej blott vid läroverken utan även vid försöksskolornas högstadier (den blivande enhetsskolan) gör sig allt starkare gällande för varje år som går. Man behöver här blott peka på det växande antalet elever med hem utanför skolstaden, vilka, om de inte på lämpligt sätt tas om hand, lätt riskerar att vantrivas och t. o. m. att spåra ur. Det torde ej vara för mycket sagt att man nog åtminstone på sina håll kan förklara en del av den nuvarande ungdomsbrottsligheten — bilstölder, alkoholmissbruk m. m. — just i bristen på tillsyn och förtroendefull kontakt från både hemmens och skolans sida. Det vore för mycket begärt att skolans ordinarie lärare skall kunna ersätta vad som här fattas. Däremot ligger uppgiften helt i linje med skolkuratorns verksamhet. Skolkuratorn kan på ett helt annat sätt nå personlig kontakt med de unga bl. a. genom sin fritidssysselsättning bland skolans elever. Han bör särskilt kunna vara ett stöd och en hjälp för de många tillresande elever som har svårt att finna sig till rätta i den främmande skolstaden och därför alltför lätt utsätts för risken att komma på avvägar. Skolkuratorns uppgift vidgas här till att bli av rent social, förebyggande natur. Hans verksamhet kan med andra ord

säkerligen i tid förhindra en hel mängd ungdomsbrottslighet och sociala anpassningssvårigheter som i sin tur medför långt större utgifter och svårigheter för samhället. Vi avstår från att för budgetåret 1956/57 upptaga frågan om höjt anslag för kuratorsverksamheten, men utgår ifrån att 1957 års riksdag tager ställning till en utbyggnad av kuratorsverksamheten.

Statsutskottet har i vederbörlig ordning inhämtat yttranden över samtliga förevarande motioner av skolöverstyrelsen och statskontoret.

I sitt yttrande över motionerna I: 421 och II: 513, såvitt här är i fråga, har *skolöverstyrelsen* beträffande en utbyggnad av skolkuratorsverksamheten hänvisat till sitt i det följande återgivna yttrande över motionerna I: 101 och II: 100. Överstyrelsen anför vidare i huvudsak följande.

Överstyrelsen vill i detta sammanhang endast framhålla, att de i förevarande motioner föreslagna s. k. kuratorskollegierna icke löser skolkuratorsfrågan. Så länge som skolkuratorsverksamheten icke är utbyggd i erforderlig omfattning, torde dock dylika kollegier kunna fylla en viss uppgift. Den väsentliga delen av kuratorsverksamheten måste handhas av för uppgiften speciellt utbildade befattningshavare.

I sina anslagsäskanden för budgetåret 1956/57 har överstyrelsen hemställt, att överstyrelsens utredning och förslag rörande skolkuratorsverksamheten vid högre skolor av den 7 februari 1953 måtte bli föremål för skyndsam översyn med hänsyn tagen dels till föreliggande vitsordat behov av skolkuratorer, dels till de erfarenheter, som vunnits vid de skolor, där sådan verksamhet pågått sedan nämnda utredning verkställdes. Överstyrelsen kan således helt ansluta sig till förslaget om en översiktlig framställning av hittills vunna erfarenheter av kuratorsverksamheten vid de högre skolorna.

Statskontoret har vad gäller nyssnämnda motionsyrkanden endast hänvisat till sitt i det följande återgivna yttrande över motionerna I: 101 och II: 100.

Skolöverstyrelsen har över motionerna I: 101 och II: 100 yttrat huvudsakligen följande.

Samhällets utveckling har lett till att uppgifter av skolsocial natur ständigt ökar inom skolan. I vissa fall har dessa uppgifter blivit så många och så svårlösta, att vederbörande rektor och klassföreståndare icke kan hinna ägna dem nödig tid. Från rektorshåll understrykes, att många elevfall skulle behöva bli föremål för en grundligare utredning än vad som nu är möjligt. Skolkuratorsbehovet betecknas i dessa fall som brännande. De rektorerna, som haft eller har tillgång till skolkurator, vitsordar allmänt kuratorns betydelse, när det gäller de lärjungevårdande uppgifterna. Föräldrar och elever anser här kuratorn som en hart när omistlig del av skolan.

Hitintills har skolkuratorsverksamheten bedrivits såsom försöksverksamhet. I ett flertal underdåniga framställningar har överstyrelsen betonat vikten av att frågan om kuratorsverksamheten bringas till en snabb och tillfredsställande lösning. Verksamhetens avsaknad av fast organisation och skolkuratorernas osäkra anställningsförhållanden har medfört svårigheter både när det gäller rekryteringen av dylika befattningshavare och när det gäller att upprätta enhetliga bestämmelser i fråga om behörighetskrav och tjänsteutövning. Överstyrelsen vill med skärpa framhålla nödvändigheten av såväl en fast organisation av skolkuratorsverksamheten som en utbyggnad av densamma.

På grund av vad som ovan anförts tillstyrker överstyrelsen bifall till ifrågavarande motioner.

Statskontoret har över samma motioner avgivit i huvudsak följande yttrande.

Statskontoret har avgivit utlåtande den 28 februari 1953 över den i motionerna åberopade skrivelsen från skolöverstyrelsen den 7 februari 1953. Ämbetsverket avstyrkte, att framställningen föranledde någon Kungl. Maj:ts åtgärd, och framhöll därvid bl. a. följande.

Skolöverstyrelsen har beträffande skolkuratorns arbetsuppgifter i första hand nämnt yrkesvägledningsverksamheten samt har framhållit, att eleverna hos kuratorn böra ha ett naturligt forum för sina förfrågningar rörande studieplanering, utbildningsvägar m. m. Dessa uppgifter torde emellertid helt böra omhänderas av den inom den offentliga arbetsförmedlingen tillskapade organisationen för yrkesvägledning och yrkesrådgivning, vilken organisation under senare år utbyggt väsentligt och därför icke lärer behöva suppleras med särskilda vid läroverken anställda kontaktmän. Då vidare sådant arbete som distribution av yrkesvägledande broschyrer och formulär, information rörande kommande termins yrkesvägledningsprogram m. m. torde böra utföras på annat och enklare sätt än genom anlitande av en kurator, synes vad överstyrelsen anfört under rubriken »yrkesvägledning» icke motivera inrättandet av ytterligare kuratorstjänster.

Enligt läroverksstadgan (§ 135) åligger rektor och lärare, i främsta rummet klassföreståndaren, att utöva viss rådgivande verksamhet för elever och målsmän. Sålunda skall rektor befordra samarbetet mellan skolan och lärjungarnas hem samt i sistnämnda hänseende sörja för att lämpligt tillfälle beredes lärjungarnas föräldrar och målsmän att sammanträffa och rådslå med läroverkets lärare (föräldramöten). Lärare är skyldig närvara vid dylika möten ävensom att varje vecka på bestämd mottagningstid lämna målsmännen tillfälle att med honom rådgöra om angelägenheter, som angå skolan. Klassföreståndaren skall bl. a. söka genom en mera personlig beröring med lärjungarna vinna närmare kännedom om deras individuella läggning och enskilda förhållanden samt i sådant syfte på lämpligt sätt träda i förbindelse med lärjungarnas hem samt, då omständigheterna påkalla sådant, besöka dem i deras bostäder. Det synes ur olika synpunkter angeläget, att ovannämnda göromål fullgöras av rektor respektive lärarna och icke i realiteten delvis överföras till kuratorer.

Vid behandlingen av frågan om anslag till avlöningar till de allmänna läroverken för budgetåret 1954/55 uttalade statsutskottet (utl. 1954: 92, s. 17) att det icke kunde råda något tvivel om att det i skolorna funnes arbetsuppgifter, som många gånger med fördel kunde anförtros åt kuratorer. Samtidigt måste emellertid beaktas, att man icke borde vidtaga åtgärder, som i realiteten kunde medföra ett tillbakaskjutande av den skyldighet till personlig omvårdnad av eleverna, som åvilade lärarna och särskilt klassföreståndarna. Den personliga kännedom om eleverna i klassen, som en klassföreståndare kunde vinna, särskilt om han följde klassen i flera år, syntes många gånger ge honom bättre möjligheter att riktigt bedöma en lärjunges situation än vad en för hela skolan gemensam kurator hade.

I sitt utlåtande nr 8 till 1955 års riksdag (s. 56) uttalade statsutskottet, att det icke funnit anledning att i förevarande fråga frånga den ståndpunkt, som utskottet intog vid 1954 års riksdag.

Statskontoret vidhåller sin i ovannämnda utlåtande intagna ståndpunkt, som synes nära ansluta sig till den uppfattning, åt vilken 1954 och 1955 års riksdagar givit uttryck. Ämbetsverket vill endast tillfoga, att redan den rå-

dande bristen på arbetskraft med akademisk eller motsvarande utbildning — icke minst i fråga om lärare — torde böra föranleda, att kuratorsverksamheten bibehålles vid sin nuvarande begränsade omfattning till förhindrande av en avtappning från andra områden inom arbetslivet, där kvalificerad utbildning erfordras.

Vad angår kuratorernas löneställning får statsutskottet erinra, att denna fråga varit föremål för prövning vid 1955 års riksdag samt att Kungl. Maj:t den 30 december 1955, med anledning av riksdagens i skrivelse 1955: 384 anmälda beslut, medgivit viss förhöjning av skolkuratorernas arvoden.

På grund av vad ovan anförts torde ifrågavarande motioner icke böra bifallas.

Utskottet. Verksamheten med skolkuratorer har nu pågått sedan flera år tillbaka. Det är för utskottet känt att denna verksamhet varit såväl skolans ledning som dess lärjungar till nytta. I nuvarande läge föreligga likväl mycket betydande svårigheter för ett allmänt genomförande av skolkuratorsinstitutionen. Utskottet vill erinra om att utskottet i sitt utlåtande 1954: 92 (s. 17) beträffande kuratorsinstitutionen framhöll bland annat att det icke kunde råda något tvivel om att det i skolorna funnes arbetsuppgifter, som många gånger med fördel kunde anförtros åt kuratorer. Samtidigt måste emellertid beaktas, att man icke borde vidtaga åtgärder, som i realiteten kunde medföra ett tillbakaskjutande av den skyldighet till personlig omvårdnad av eleverna, som åvilade lärarna och särskilt klassföreståndarna.

Utskottet vidhåller den uppfattning varåt utskottet sålunda tidigare givit uttryck. Utskottet vill dessutom framhålla, att verksamheten kan komma att misskrediteras om en utbyggnad skulle ske i för stor omfattning.

En närmare redogörelse för hittills vunna erfarenheter av kuratorsverksamheten synes utskottet påkallad. I likhet med vad i motionerna I: 421 och II: 513, såvitt här är i fråga, påyrkats, anser utskottet sig därför böra förorda, att Kungl. Maj:t i lämpligt sammanhang lämnar riksdagen en dylik redogörelse. Däremot är utskottet, som förutsätter att Kungl. Maj:t har sin uppmärksamhet riktad på de i motionerna I: 101 och II: 100 berörda spörsmålen, icke berett att biträda det i dessa motioner framställda yrkandet.

Under återopande av vad sålunda anförts hemställer utskottet,

a) att riksdagen må, i anledning av motionerna I: 421 och II: 513, såvitt här är i fråga, i skrivelse till Kungl. Maj:t giva till känna vad utskottet anförts;

b) att motionerna I: 101 och II: 100 icke må till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Stockholm den 4 december 1956

På statsutskottets vägnar:

MARTIN SKOGLUND

Närvarande: se under utlåtandet nr 215; dock att herr Helén deltagit i stället för herr Malmberg i Skövde och herr Almgren i stället för herr Andersson i Mölndal.

Reservation

av fröken *Elmén*, herr *Nihlfors*, fröken *Vinge* och herr *Helén*, vilka ansett att utskottets yttrande bort ha följande lydelse:

»Verksamheten med skolkuratorer har nu pågått i ett antal skolor sedan flera år tillbaka. Det är för utskottet känt att denna verksamhet varit av mycket stort värde för såväl skolans ledning som dess lärjungar, icke minst de inackorderade och dagligen resande eleverna. Från lärarhåll har det framhållits, att åtskilliga fall av studiemisslyckanden icke beror på intellektuella brister utan på svårigheter av annan art, personliga konflikter, oroliga hemförhållanden och andra omständigheter utanför skolans värld. Eleverna kan behöva någon att vända sig till i sådana fall, någon som har tid, förmåga och särskilt uppdrag att ta sig an den enskilde eleven. Klassföreståndarens och andra lärares tid räcker långt ifrån alltid till för dessa skiftande och ibland ganska ömtåliga uppgifter.

Icke bara av mänskliga hänsyn utan också av ekonomiska skäl är det angeläget att minska sådan kvarsittning eller total utkuggning, som mindre bottnar i bristande studiebegåvning än i missförhållanden i den enskilde elevens liv. I åtskilliga fall har en för sin uppgift lämplig kurator kunnat komma till rätta med detta slag av skolsvårigheter. I den livliga debatt i kuratorsfrågan som förts icke minst denna höst har det påpekats, att en av de skolor som har den lägsta kuggningsprocenten just är en av de få skolor som länge haft kurator. Det är angeläget att undersöka, om detta är mer än en tillfällighet.

En närmare redogörelse för hittills vunna erfarenheter av kuratorsverksamheten synes utskottet påkallad. I likhet med vad i motionerna I: 421 och II: 513, såvitt här är i fråga, påyrkats, anser utskottet sig därför böra förorda, att Kungl. Maj:t i lämpligt sammanhang lämnar riksdagen en dylik redogörelse. Däremot är utskottet, som vill avvakta denna redogörelse och som förutsätter att Kungl. Maj:t ägnar de i motionerna I: 101 och II: 100 berörda spörsmålen skärpt uppmärksamhet, icke berett att nu biträda det i dessa motioner framställda yrkandet.»